

ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASINDAN DOĞAN RÜCU DAVALARI

Aziz Serkan ARSLAN*

GİRİŞ

Ülkemizde, trafik kazaları sonucunda oluşan zararın bir kısmını veya tamamını tazmin etmek amacıyla motorlu taşıt işletenler için “Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası” yaptırma mecburiyeti vardır. Zorunlu mali sorumluluk sigortası ile belirlenmiş şartlar çerçevesinde meydana gelen kazalardan doğacak tazminatı, sigorta limiti dâhilinde sigortacı karşılar. Bu sayede hem zarar gören sigortalı hem de zarara neden olan sigorta ettiren (motorlu taşıt işleten) ekonomik bakımdan korunmuş olur. Ancak, zorunlu mali sorumluluk sigortası mevzuatında düzenlenen bazı durumlarda, sigorta şirketi ödemiş olduğu tazminatı bir bakıma ağır kusuru ile zarara neden olan sigorta ettirenden, rücu davası yolu geri alır.

Çalışmamızda öncelikle zorunlu mali sorumluluk sigortası kavramı açıklanacak ve bu sigorta kapsamında sigortacının sorumluluğunun şartları incelenecek, ardından sorumluluğunu yerine getiren sigortacının hangi hallerde zarara neden olana rücu davası açabilme hakkı olduğu incelenecek son olarak da sigortacı tarafından açılacak rücu davasına ilişkin usul hükümleri incelenecektir.

I. ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAVRAMI

6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nu¹ ile 1953 yılında ilk defa

* Ar. Gör., Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku ABD.

¹ Karayolları Trafik Kanunu makalemizin bundan sonraki kısmında KTK şeklinde kısaltılmış olarak ifade edilecektir.

hukukumuzda girmiş olan Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası,² 1983 yılında kabul edilen 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile değiştirilmiş ve günümüz koşullarına uyarlanmaya çalışılmıştır. Kabul edilen bu kanun ile kusursuz sorumluluk ilkesi (*verschuldensunabhängige Gefährdungshaftung*), diğer gelişmiş hukuk sistemlerinde olduğu gibi ülkemiz trafik hukukunda da daha fazla uygulama alanı bulmuştur.³ KTK'nın 91 ile 101. maddeleri arasında, önce işletenin sorumluluğu hakkında özel hükümler konulmuş, sonra da bu sorumluluğun zarar gören kişiler lehine sigorta ettirilmesi zorunluluğu kabul edilmiştir.⁴ ZMSS'nin getiriliş amacı, trafik kazaları nedeniyle üçüncü kişilerin uğrayacakları zararların kolayca temin edilebilmesi ve zarardan sorumlu işletenin kaza riskine karşı ekonomik bakımdan korunmasıdır. Ancak günümüzde zarar göreni korumak amacı daha da öncelik kazanmıştır.⁵

ZMSS ile sigortalının yalnızca maddi zararları karşılanmaktadır. Manevi zararlar sigorta kapsamında değildir.⁶ Sigorta kapsamındaki maddi zararlar, kişiye ilişkin (ölüm veya yaralanma) zararlar olabileceği gibi eşyaya bağlı zararlarda olabilir.

Sigorta ile işletenin sorumluluğu ortadan kalkmamaktadır. İşleten de zarar görene karşı sigortacı ile birlikte sorumludur. İşletenin verdiği zarar, sigortacının daha kolay tazmin edeceği düşünülerek sigortacıya da sigorta limiti dâhilinde tazmin sorumluluğu yüklenmiştir.⁷ Bu amaçla zararın, sigortacıya başvurudan (tespit tutanağı ve bilirki-

² Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, makalemizin bundan sonraki kısmında ZMSS şeklinde kısaltılmış olarak ifade edilecektir.

³ Schirmer, Koch Peter/ Seifert, Reinhardt/ Helmut, Wagner Jürgen, *Allgemeines Recht Versicherungsrecht*, München-2003, s. 119 Kara Avrupası hukuk sistemlerinde kusursuz sorumluluk ilkesi, Alman trafik hukukunda 1909 yılında, Fransız ve İngiliz trafik hukukunda ise 1930 yılında kabul edilmeye başlanmıştır. Bkz. Mete-zade, Zihni, *Zorunlu Sigortalar, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Dergisi*, s. 201-218, Ankara 2006, s. 203.

⁴ Orhunöz, Ergun, *Uygulamada Karayolları Trafik Kanununa Göre Sorumluluk, Tazminat, Sigorta*, Ankara 1998, s. 186.

⁵ Gökcan, Hasan Tahsin/ Kaymaz, Seydi, *Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Suçları*, Ankara 2008, s. 235; Yılmaz, Zekeriya, *Trafik Kazaları ve Taşımacılıktan Doğan Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta ve Rücu Davaları*, Ankara 2007, s. 6.

⁶ Ulaş, Işıl, *Uygulamalı Sigorta Hukuku*, Ankara 2007, s. 575.

⁷ Vural, Güven, *Trafik Sigortası*, Ankara 1981, s. 6.

şi raporunun şirkete ulaşmasından) itibaren 8 gün içinde ödenmesi gerektiği belirtilmiştir (KTK m. 99/1).

ZMSS'nin temel özellikleri şunlardır; zarar gören kişi sigortacıya doğrudan talepte bulunabilir veya dava açabilir (m. 97). İşleten değişse bile sigorta ile himaye edilen yarar sürekli olarak koruma altındadır (m. 94). Sigortacı ile işleten arasındaki iç ilişkide defiler zarar görene karşı ileri sürülemez (m. 95). Tedavi giderleri, tazminat ve diğer giderler zarara uğrayan şahsa gecikmeden ödenir (m. 98, 99).

KTK m. 91'de "*İşletenlerin, bu kanunun 85. maddesinin birinci fıkrasına göre olan sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere mali sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur.*" denmektedir. Buna göre, ZMSS motorlu araç işletenler için zorunludur.

ZMSS ile karşı tarafın uğrayacağı zararın tamamı değil, KTK'da belirlenen limite kadar olan kısmı sigortacı tarafından karşılanır. Zarar bu limitin üzerindeyse işletenin şahsi sorumluluğu devam eder. Ancak, araç sahibi, hem kendi aracında oluşacak zararın karşılanmasını hem de zarara uğrayana karşı daha fazla limite korunma altında olmayı istiyorsa, uygulamada kasko sigortası denilen, ihtiyari sorumluluk sigortası da yaptırabilir.⁸ Gerçekleşebilecek tüm rizikoları kapsayacak nitelikteki ihtiyari sorumluluk sigortasına tam kasko sigortası; rizikoların bir veya birkaçını kapsayan ve tüm riskleri kapsamayan nitelikteki sigortaya ise, kısmi kasko sigortası adı verilir.⁹ Kasko Sigortası, Ticaret Kanunu'nda "*mal sigortaları*" tasnifi altında düzenlenmiş; yangın, nakliyat, kaza, sağlık gibi çeşitli konuları içinde barındıran bir paket sigorta şekli olup, bu yönüyle sigorta tasnifi içinde bir sigorta türü olarak yer almamıştır.¹⁰

ZMSS Genel Şartları'nın 1. maddesine göre; sigortacı, poliçede tanımlanan motorlu aracın işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, 2918 sayılı KTK'ya göre işletene düşen hukuki

⁸ Akhisar, İlyas/ Bölükbaşı, Ayşe Gül, Kasko Sigortalarında Başarısızlığı Önlemek İçin Fiyatlandırma Modellemesi, 10. *Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*, s. 1-23, Erzurum 2009, s. 2.

⁹ Farny, Dieter/ Helten, Elmar/ Koch, Peter/ Schmidt, Reimer, *Handwörterbuch der Versicherung (HdV)*, Karlsruhe-1988, s. 369.

¹⁰ Nomer, Cahit, *Sigortacılığın Genel Prensipleri ve Reasürans*, İstanbul 1977, s. 88.

sorumluluğu, zorunlu sigorta limitlerine kadar teminle yükümlüdür.¹¹ Araca bağlı olarak çekilmekte olan römork veya yarı römorkların (hafif römorklar dâhil) veya çekilen bir aracın sebebiyet vereceği zararlar çekicinin sigortası kapsamındadır. Ancak, insan taşımada kullanılan römorklar, bunlar için poliçede özel şartları belirtilecek ek bir sorumluluk sigortası sağlanmış olması kaydıyla teminata dâhil olur.

Meydana gelen bir kazada zararın önlenmesi veya azaltılması amacıyla, sigorta ettirenin yapacağı makul ve zorunlu masraflar sigortacı tarafından karşılanır. Zararın önlenmesi veya azaltılması amacıyla alınan önlemler yararsız kalmış olsa bile bu amaçla yapılan masraflar sigortacı tarafından karşılanmalıdır.¹² ZMSS, işletenin haksız taleplere karşı savunmasını da temin eder. ZMSS, yalnızca Türkiye sınırları içerisinde geçerlidir. Yurtdışında meydana gelen bir kaza nedeniyle sigortacı ZMSS kapsamında sorumlu değildir.

KTk m. 85 ile 89. maddeleri arasında motorlu araçların sebep olduğu farklı olaylara ilişkin sorumluluk halleri düzenlenmiştir. Sigortacının rücu hakkına sebep teşkil eden bu sorumluluk halleri kanunda açıkça belirtilmiştir. Buna göre, motorlu aracın işletilme halinde iken verdiği zarar ve işletilme halinde değilken verdiği zarar (m. 85), hatır taşınması halinde verilen zarar (m. 87), birden fazla aracın neden olduğu zarar (m. 88) gibi olaylar değişik maddelerde düzenlenmiş ve farklı sorumluluk hükümleri getirilmiştir.

KTk'da yer alan tazminat sorumluluğunun hukuki sebebi 85. maddede düzenlenmiştir. KTK'nın 85. maddesinin ilk fıkrasında, aracın işletilmesinden doğan tehlike sorumluluğu düzenlenmiştir. Buna göre, tehlike sorumluluğu (*Gefährdungshaftung*), kusursuz sorumluluğun ağırlaştırılmış bir türüdür.¹³ KTK'nın 85. maddesinin ikinci fıkrası yalnızca birinci fıkra kapsamına girmeyen trafik kazalarına, genel anlamda işletilme halinde olmayan araçlardan doğan sorumluluk hallerine uygulanır. İkinci fıkrada öngörülen sorumluluk tamamlan-

¹¹ Resmi Gazete'de 12 Ağustos 2003 tarihinde 25197 sayılı ile yayımlanan Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Tebliği 15 Ağustos 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

¹² Vural, *Trafik*, s. 56.

¹³ Tandoğan, Haluk, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk*, Ankara 1981, s. 8; Çeliktaş, Demet, *2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda İşletenin Hukuki Sorumluluğu*, İzmir 1987, s. 11.

yıcı niteliktedir.¹⁴ İşletenin bu fıkradaki sorumluluğu tehlike sorumluluğu değil, kusura dayanan ya da olağan kusursuz sorumluluktur (Verschuldensunabhängige).¹⁵ KTK'nın 85. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen yardım edenin uğradığı zararlardan doğan sorumluluk ise, vekâletsiz iş görme hükmünden doğan sorumluluk türüdür.¹⁶ İşletenin 2918 sayılı Kanun'un 85. maddesinin I, II, III. fıkralarından doğan tazminat borçlarının ödenmesi ZMSS ile güvence altına alınmıştır.¹⁷

II. SİGORTACININ SORUMLULUĞUNUN ŞARTLARI

Bir kişinin her ne suretle olursa olsun işlediği haksız bir eylemden dolayı üçüncü kişilere tazminat ödemesini gerektiren halleri, sözleşme ile sigortacının temin etmesi ve zarar görenlere tazminat vermeyi üzerine alması, hukuk alanında mali mesuliyet sigortası olarak adlandırılır.¹⁸ KTK'da mali mesuliyet sigortası yaptırılması motorlu taşıt işletenler için zorunlu tutulmuştur.

KTK'ya göre, sigortacının işletenin yerine geçerek doğan zararı tazmin etmesinin belli şartları vardır. Bu şartlar kanunda her ne kadar işleten için öngörülse de işleteni sigorta eden sigortacı da bu şartlar gerçekleşmişse, doğan zararı tazmin yükümlülüğü altındadır. Bunlar genel şartlar ve özel şartlar olarak ikiye ayrılır.

A. Genel Şartlar

Sigortacının tazmin yükümlülüğünün genel şartları, genel olarak, haksız fiilden doğan tazmin yükümlülüğündeki gibidir. Buna göre, bir zarar doğmuş olmalı, zarar trafik kazası sonucu ortaya çıkmalı, bu za-

¹⁴ Çeliktaş, s. 22.

¹⁵ Yılmaz, Hamdi, *Karayolları Trafik Kanununda Zararın Paylaştırılması*, Ankara 1995, s. 17 vd.

¹⁶ Gürsoy, Kemal Tahir, *Karayolu Trafik Kanunu Tasarısına Göre Motorlu Taşırların Sebep Olduğu Zararlar Doğan Hukuki Sorumluluk*, *Trafik Sigortası (V.Ticaret ve Banka Hukuku Haftası)*, 23-25 Nisan 1973 Tarihinde Yayınlanan Bildirimler-Tartışmalar, Ankara 1973, s. 37; Deschenaux Henri/ Tercier Pierre, *Sorumluluk Hukuku*, (Çev. Salim Özdemir), Ankara 1983, s. 128.

¹⁷ Çeliktaş, s. 23; Gürsoy, s. 37; Tandoğan, s. 209.

¹⁸ Yargıtay 15. HD, 18.11.1974 T.,1668 /1748E., bkz. Orhunöz, s. 191.

rarı motorlu araç vermeli ve kaza (zarar) ile motorlu araç arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır.

1. Bir Zararın Doğmuş Olması

Araç işletenin sorumluluğunun doğması için, her şeyden önce bir zarar meydana gelmiş olmalıdır. Zarar, ölüm veya vücut bütünlüğünün ihlâlinde olduğu gibi, kişiye ilişkin ya da bir şeyin tahrip (yok) veya kayıp edilmesi ya da hasara uğramasında olduğu gibi, eşyaya ilişkisinde olabilir.¹⁹ Zarar gören kimseler; aracın işleteni, sürücüsü veya işletmeyle ilgili diğer yardımcı kişiler olabileceği gibi, yaya veya araçtaki yolcular da olabilir. Bunların dışında mesela evinin kapısı kırılan, duvarı yıkılan veya dükkânındaki eşyası hasar gören kimselerde zarar gören niteliğini taşıyabilirler.²⁰ KTK m. 85/Y'de, bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut da bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, işletenin sorumlu olacağı belirtilmiştir. ZMSS, sigorta ettirenin üçüncü kişilere verdiği zararları da kapsam içine aldığı için, bu hallerde de, sigortacı limit dâhilinde zararı karşılamakla yükümlüdür.²¹

2. Zararın Bir Trafik Kazasından Doğmuş Olması

Kaza, zarara neden olan ani ve arzu edilmeyen sebepler bütününi ifade eder.²² Kazanın ilk unsuru yabancı, dış bir olay sonucu meydana gelmesidir. Kazanın ikinci unsuru, anilik unsurdur. Ani olay, başlangıç ve sonu belli olan tek ve bir defada gerçekleşen olaydır.²³ Kaza-

¹⁹ Saymen, F. Hakkı/ Elbir, H. Kemal, *Türk Borçlar Hukuku, Umumî Hükümler*, C. I, İstanbul 1958, s. 437.

²⁰ Adıgüzel, Burak, *Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu*, İstanbul 2003, s. 61.

²¹ ZMSS, sigorta ettirenin üçüncü kişilere verdiği zararları kapsadığından, sigortalı ise üçüncü kişi sayılmayacağından onun meydana getirdiği kaza sonucu evladının ölümü nedeniyle sigorta şirketine sorumluluk düşmez. Yargıtay 11. HD, 16.2.1990T.,825E., bkz. Orhunöz, s. 188.

²² Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu*, Ankara 1974, s. 6; Şenocak, Kemal, *Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi, AÜHF Dergisi*, C. 44, S. 1-4, s. 365-424, 1995, s. 402.

²³ Eren, Fikret, *Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı*

nın üçüncü unsuru, bunun istenilmeyen bir olay olmasıdır. İşleten, trafik kazasından doğan zarardan, kusurlu olup olmamasına bakılmaksızın, tehlike esasına göre sorumludur. Buna karşılık, işlek halde olmayan, çalışmayan bir aracın sebep olduğu kazalarda işleten, kazaya isteyerek sebep olmuşsa, burada kusur söz konusu olacağından, sebep sorumluluğu esasına göre sorumlu tutulur.

3. Kaza ve Zarara Motorlu Bir Araç Sebep Olmalı

Bu şart, KTK m. 85'te açık olarak hükme bağlanmıştır. Motorlu araç kavramı, KTK m. 3'te dolaylı olarak tarif edilmiştir. Buna göre karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan, makine gücü ile yürütülen araçlara, motorlu araç (motorlu taşıt) denir. Diğer araçların sebep olduğu zararlar KTK m. 85/1'in dışındadır. Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi, karayolunda makine, yani kendi itici gücüyle hareket eden her araç, motorlu araçtır. Aracın hızı, gücü ve tekerleklerinin lastik olup olmaması önemli değildir.²⁴

4. Kaza (Zarar) ile Motorlu Araç Arasında Uygun İlliyet Bağı Bulunmalı

İşletilme halinde olan veya işletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu kazada işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusuru ya da araçtaki bozukluk veya kazadan sonraki yardım fiili, gerçekleşen zararın uygun sebebi, meydana gelen zarar da bu sebeplerin uygun sonucu olmalıdır.²⁵ Trafik kazası sonucu gerçekleşen zararlar, aracın işletilmesi veya kanunun öngördüğü diğer olaylar, yani işletenin veya adamlarının kusuru ya da araçtaki bozukluk veya yar-

Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları, *AÜHFD*, C. 39, S. 1-4, s. 159-212, s. 168; Eren, İşveren, s. 10; Havutçu, Ayşe/ Gökyayla, Emre, *Uygulamada 2918 Sayılı Kanuna Göre Hukuki Sorumluluk*, Ankara 1999, s. 34; Bolatoğlu, Bolat, *Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu*, Ankara 1988, s. 151; Tunç, Ramazan, *Karayolları Trafik Kanununa Göre Kurtuluş Kanıtı*, *Yargıtay Dergisi*, Ekim 1991, s. 533.

²⁴ Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku*, Ankara 2007, s. 147.

²⁵ Araç sahibinin tehlike sorumluluğu esasına göre zarardan sorumlu tutulabilmesi için nedensellik bağının gerçekleşmesi gerekir. Bkz. Çeliktaş, s. 86; Adal, Erhan, *Trafik Kazalarında Zarar Görenin Himayesi*, *Batider*, 1964, C. II, S. 3, s. 384-396, s. 387.

dım fiili, birbirinin uygun sebep ve sonucu değilse, somut olayda sorumluluğu kuran illiyet bağı mevcut olmadığından, işletenin sorumluluğu da doğmaz.²⁶ Kaza dolayısıyla açılan ceza davasında illiyet bağının tespit edilmesi hukuk hâkimini bağlar, buna karşın ceza davasında illiyet bağının tespit edilmemiş olması hukuk hâkimini bağlamaz.²⁷ Borçlar Kanunu'nun 53. maddesine göre, hukuk hâkimi; gerek ceza hâkiminin belirlediği kusur oranı ile gerekse delil yetersizliğine davalı beraat kararı ile bağlı olmayıp, sanığın isnat edilen eylemi işlemediğinin kesin olarak tespiti olgusuna dayalı beraat kararı ile ve o eylemin hukuka aykırılığını ve failiyle belirlenen mahkûmiyet kararının bu yönleri ile bağlıdır.

B. Özel şartlar

Sorumluluğun özel şartları KTK' da belirlenmiştir. Bunlar ikiye ayrılır:

1. Trafik Kazasından Doğan Zararın, Aracın İşletilmesinden veya İşletilme Halinde Olmayan Araçlarda İşletenin veya Eylemlerinden Sorumlu Olduğu Kişilerin Kusurundan ya da Araçtaki Bozukluktan veya Kazadan Sonra Yapılan Yardım Fiilinden İleri Gelmesi

KTK m. 85, zarardan kural olarak aracın işletenini sorumlu tutmuştur. KTK m. 3'e göre, "İşleten, araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehini gibi hallerde kiracı, ariyet ve rehin alan kişidir. Ancak, ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır". Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere kanunda, işleten sıfatının belirlenmesinde iki ölçü göz önünde tutulmuştur. Bunlar, 'şekli ölçü' ile 'maddi ölçü'dür. Şekli ölçüye göre, motorlu aracın tescil (trafik sicilinde) veya trafik belgesinde maliki gö-

²⁶ Eren, Karayolları, s. 176.

²⁷ Havutçu / Gökyayla s. 39; Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Ankara 2006, s. 567; Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özkes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2007, s. 284.

züklen ya da sigorta poliçesinde adı yazılı olan kimse, işleten sayılır.²⁸ Maddi ölçüye göre ise, işletenin belirlenmesinde araç üzerindeki fiili hâkimiyet, araçtan ekonomik yararlanma, aracı kendi hesabına işletme, onun masraf ve rizikolarına katlanma ilişkisi esas alınır.

Araç işleten, gerçek işleten ve farazi işleten olmak üzere ikiye ayrılır. Gerçek işleten çoğu zaman motorlu aracın sahibi olabileceği gibi, aracın mülkiyeti muhafaza kaydıyla alıcısı veya aracın uzun süreli kiracısı, ariyet ve rehin alanıdır. Farazi işleten ise gerçek işleten gibi, işleten yerine sorumlu tutulan kişilerdir. Bunlar; motorlu araçla ilgili mesleki faaliyette bulunan örneğin bir firmanın otobüsünü kullanan şoförler, yarış düzenleyicileri, motorlu aracı çalan veya gasp eden kişiler ile devlet ve diğer kamu tüzel kişileridir.²⁹

2918 sayılı KTK'nın 85. maddesinde, 1996 yılında 4199 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik sonrasında, bir motorlu aracın işletilmesi, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteninin ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibinin, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Buna göre zararı tazmin eden sigorta şirketi, şartları varsa motorlu aracın işletenine ve bağlı olduğu teşebbüs sahibine ödemiş olduğu tazminat bedeli için rücu edebilecektir.

Trafik kazasından doğan zararın, aracın işletilmesinden veya işletilme halinde olmayan araçlarda işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurundan ya da araçtaki bozukluktan veya kazadan sonra yapılan yardım fiilinden ileri gelmesi halinde, işleten bir başka kişinin kusurundan veya umulmadık olaylardan sorumlu tutulmuştur. Bu durumlarda işletenin sorumluluğu kusur değil, olağan sebep sorumluluğudur. Çünkü işleten kusursuz da olsa, eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru ya da araçtaki bozukluk dolay-

²⁸ Özsunay, Ergun, Trafik Hukukunda Zarar Giderimi Sorumlusu Olarak "İşleten" (Araç Sahibi) Kavramı, , *Batider*, Temmuz 1971, s. 79-98, s. 88 vd.; Tekinay, S. Sulhi / Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk / Altop, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükmeler*, İstanbul-1993, s. 712 vd.; Kılıçoğlu, Ahmet, 2918 Sayılı Yasaya Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, *Batider*, C. XII, Ankara 1984, s. 7; Eren, *Karayolları*, s. 176.

²⁹ Bozer, s. 146.

sıyla ortaya çıkan zararlardan, KTK m. 85/III gereğince sorumlu tutulmuştur.

2. İşletenin Kurtuluş Kanıtı Getirememesi

İşleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemeksizin kazanın illiyet bağıını kesen sebeplerden biri yüzünden meydana geldiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir. İşletenin sorumluluktan kurtulabilmesi için bu şartlardan ikisinin birden kanıtlanması gerekir. İşleten hem kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmadığını hem de araçtaki bir bozukluğun zarara neden olmadığını ispatlamalıdır.³⁰ Sorumluluk belirlenirken işletenin ve eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin her türlü kusuru göz önüne alınacaktır. KTK, bir aracı trafiğe çıkarmanın ve aracı işletmenin kurallarını belirlemiştir. Gerek KTK' da gerekse diğer yasalarda bulunan kurallara aykırı araç kullanımı bir zarara sebep olmuşsa, işleten sorumlu tutulacaktır. Ancak işletenin sorumluluktan kurtulmak için yasalarda bulunan bu kuralların hepsine uyduğunu ispat etmesi beklenmemelidir. İşleten sadece zarar görenin ihlal edildiğini iddia ettiği kuralın ihlal edilmediğini ispat edecektir.³¹ Burada kazaya işletenin veya yardımcılarının kusuru veya araçtaki bir bozukluğun yol açtığını ispat yükü zarar görende, fakat bu hususların ispatına rağmen illiyet bağıının olmadığını ispat yükü işletenedir.

İlliyet bağıını kesen haller mücbir sebep, üçüncü kişinin ağır kusuru ya da zarar görenin ağır kusurudur. Mücbir sebepler büyük çoğunlukla doğa olaylarına ilişkindir. Ancak bu olaylar önceden öngörülemez nitelikte olmalıdır. Birer doğal olay olmalarına rağmen buzlanma, kar, yağmur, sis gibi olaylar mücbir sebep olamazlar. Çünkü bu tip olaylar sıklıkla görülen ve motorlu araç işletme tehlikesinin içinde bulunan olaylardır. Bu nedenle mücbir sebep olarak kabul edilen olaylar deprem, sel, heyelan, çığ ve taş düşmesi, yanardağın lav püskürtmesi gibi olaylardır.³² İşletenin zarar görenin ağır kusuruna dayanarak sorumluluktan kurtulabilmesi için illiyet bağıını kesen diğer bir sebep

³⁰ Eren, *Karayolları*, s. 205.

³¹ Kılıçoğlu, s. 36.

³² Eren, *Karayolları*, s. 208.

zarar görenin kusurudur. Zarar görenin her türlü kusuru illiyet bağı-
nı kesmez. Zarar görenin kusuru zararın tek sebebi olmalıdır (İntihar
amacıyla bir aracın önüne atlamak gibi).³³ İlliyet bağına kesen bir diğer
sebebe üçüncü kişinin kusurudur. Üçüncü kişinin her türlü kusuru iş-
leteni sorumluluktan kurtarmaz. İşletenin sorumluluktan kurtulabil-
mesi için üçüncü kişinin kusurunun ağır, başka bir deyişle illiyet ba-
ğını kesecek yoğunlukta bulunması gereklidir (kaldırımında yürümekte
olan iki kişiden birinin diğerini yoldan geçmekte olan bir kamyonun
önüne itmesi gibi).³⁴

III. SİĞORTA KAPSAMI DIŞINDA KALAN HUSUSLAR

KTK'nın 91. maddesinde mali sorumluluk sigortası yaptırma zo-
runluluğu düzenlendikten sonra, takip eden maddede de sigorta kap-
samı dışında kalan hususlar düzenlenmiştir. KTK m. 92 ve ZMSS Ge-
nel Şartları'nın 3. maddesine göre aşağıdaki hususlar, ZMSS kapsamı
dışındadırlar ve sigortacı tarafından karşılanmazlar:

- a. İşletilme halinde olmayan araçların sebep olacağı zararlar.
- b. İşleten tarafından ileri sürülecek tazminat talepleri.
- c. İşletenin eşinin, usul ve fūr'unun, kendisine evlat edinme ilişki-
si ile bağı olanların ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin mallarına gelen
zararlar nedeniyle ileri sürebilecekleri talepler.
- d. Zarar görenlerin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dı-
şında araçta veya römorklarda taşınan eşyanın uğrayacağı zararlardan
dolayı işletene karşı ileri sürülecek talepler.
- e. Manevi tazminat talepleri.
- f. İşletenin, KTK uyarınca eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişi-
lere karşı yöneltebileceği talepler.
- g. İşletenin aracına veya bu araç vasıtasıyla çekilen römorklara ve
yarı römorklara veya çekilen araçlara gelecek zararlar nedeniyle ileri
sürülecek talepler.

³³ Eren, *Karayolları*, s. 210; Bolatoğlu, s. 191.

³⁴ Eren, *Karayolları*, s. 212.

h. Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyetlerde bulunan teşebbüslere, gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla bırakılan aracın sebep olacağı zararlara ilişkin her türlü talepler.

i. Aracın, yetkili makamların izniyle tertip olunan yarışlara katılması veya yarışlara katılan araçlara eşlik etmesi ile gösteride kullanılması sonucunda meydana gelecek zararlar.

j. Çalınan veya gasp edilen araçların sebep oldukları ve KTK'ya göre işletenin sorumlu olmadığı zararlar ile aracın çalındığını veya gasp edildiğini bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürülecek talepler ile çalan ve gasp eden kişilerin talepleri.

k. Motorlu bisikletlerin kullanılmasından ileri gelen zararlar.

l. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nda belirtilen terör eylemlerinde ve bu eylemlerden doğan sabotajda kullanılan araçların neden olduğu ve KTK'ya göre işletenin sorumlu olmadığı zararlar ile aracın terör eylemlerinde kullanıldığını veya kullanılacağını bilerek binen kişilerin zarara uğramaları nedeniyle ileri sürecekleri talepler, aracı terör ve buna bağlı sabotaj eylemlerinde kullanılan kişilerin talepleri (11.02.2006 tarih ve 26077 sayılı *Resmi Gazete*'de yayınlanan Tebliğ).

m. Dolaylı zararlar nedeniyle yöneltilecek tazminat talepleri (11.02.2006 tarih ve 26077 sayılı *Resmi Gazete*'de yayınlanan Tebliğ).

Bunlara ek olarak KTK m. 92'de açıkça belirtilmese bile, hatır taşınması veya aracın hatır için verilmesi sırasında ortaya çıkan zararlar da sigorta teminatının dışındadır. Bu sonuç hatır taşınması veya aracın hatır için verilmesinin genel hükümlere tabi olmasından çıkarılmaktadır.³⁵

IV. SİGORTACININ RÜCU HAKKI

Motorlu taşıtını sigorta ettiren kişi öncelikle sigorta bedelini ödemekle yükümlüdür. Sigorta bedeli; prim, Karayolu Trafik Garanti Sigortası hesabına katılma payı ile sigorta sözleşmesine, bedeline veya primine ilişkin olarak mevcut ve ileride konulacak vergi, resim ve

³⁵ Havutçu/ Gökyayla, s. 221.

harçlardan oluşur. Sigorta bedelinin tamamı, sözleşme yapılır yapılmaz, poliçenin teslimi karşılığında peşinen ödenir.³⁶

Kural olarak, sigorta bedeli peşin ödenir. Ancak, sigortacı kabul ederse, primler taksitle de ödenebilir. Sigortacının sorumluluğu her iki halde de poliçenin düzenlendiği andan itibaren başlar. Sigorta ettiren sözleşmeyi imzalarken rizikoyu etkileyecek hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür.³⁷ Bununla birlikte, sözleşme yapıldıktan sonra da sigorta ettiren, rizikoyu artıran veya azaltan durumları sigortacıya haber vermekle yükümlüdür. Aksi halde, sigortacı artması gereken prim değeri kadar sorumluluktan kurtulur. Ödemesi gereken tazminatı ödedikten sonra sigorta ettirene rücu edebilir.³⁸

ZMSS Genel Şartları uyarınca, sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesi halinde aşağıdaki hususları yerine getirmekle yükümlüdür:

a. Sigorta sözleşmesinde yer alan, sorumluluğunu gerektirecek bir olayı, haberdar olduğu andan itibaren beş gün içinde sigortacıya ihbar etmelidir.

b. Sigortalı değilmişçesine gerekli kurtarma ve koruma önlemlerini almalı ve bu amaçla sigortacı tarafından verilecek talimata uymalıdır.

c. Sigortacının talebi üzerine, olayın ve zararın nedeni ile hangi hal ve şartlar altında gerçekleştiğini ve sonuçlarını tespite, tazminat yükümlülüğü ve miktarı ile rücu hakkının kullanılmasına yararlı, elde edilmesi mümkün bilgi ve belgeleri gecikmeksizin vermelidir.

d. Zarardan dolayı dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayla geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve cezai kovuşturmayla ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermelidir.

³⁶ 11.02.2006 tarihli 26077 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanan Tebliğ.

³⁷ Şeker, Zehra, Sigorta Ettirenin Akit Öncesi İhbar Görevine İlişkin Alman Eyalet Yüksek Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi, *Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş günü Armağanı*, s. 547-554, İstanbul 2001, s. 550.

³⁸ Möller, Hans, *Versicherungsvertragsrecht*, Wiesbaden-1971, s. 21; Eichler, Hermann, *Versicherungs-vertragsrecht*, Karlsruhe 1976, s. 45.

e. Sigorta konusu ile ilgili başka sigorta sözleşmeleri varsa, bunları sigortacıya bildirmek yükümlülüğündedir.

Eğer zarar gören sigortacıya karşı doğrudan tazminat davası açarak zararının giderilmesini istemişse, zarara neden olan sigorta ettiren kişi bu davaya ferî müdahil olarak sigortacının yanında katılabilmelidir. Çünkü bu davada sigortacı aleyhine verilecek tazminata ilişkin hüküm daha sonra sigortacı tarafından açılacak rücu davasında esasa konu olacaktır.³⁹

Bununla birlikte sigortacı, zarara neden olan tarafın, ilerde davanın iyi yürütülmediğini ileri sürerek rücu hakkını kısıtlamaması için, sigortalının açtığı tazminat davasını HUMK m. 49 uyarınca ihbar edebilmeli ve onun yardımını isteyebilmelidir. İhbar üzerine üçüncü kişi yani zarara sebep olan kişi davaya ferî müdahil olarak katılabilir veya hareketsiz kalarak davanın sonucunu bekleyebilir.⁴⁰

Ayrıca sigorta ettiren, üçüncü kişilerin zarara ilişkin talepleri halinde, sigortacının yazılı muvafakati olmadan zararı kısmen veya tamamen kabul etmemek zorunda olduğu gibi, ödemede bulunmamak zorundadır. Sigorta ettiren bu yükümlülükleri yerine getirmediği için sigortacı zarar görene gereğinden fazla tazminat ödemişse, sigortacı bu fazla kısım için sigorta ettirene TTK m. 1301/2 uyarınca rücu edebilir.⁴¹

Zarar gören kişiler sigorta şirketine karşı tazminat talep haklarını doğrudan kullanabilecekleri gibi dava yoluyla da kullanabilirler (KTK m. 97). Zarar gören üçüncü kişi sigorta ettirenin sigorta şirketini öğrendikten sonra zarara neden olan kişi ile kaza yerinde düzenledikleri veya resmi memur tarafından düzenlenen kaza ve zarara ilişkin tespit tutanağını veya bilirkişi raporunu temin ederek, zararının tazmin edilmesi için bir dilekçe ile sigorta şirketinin merkezine veya şubelerinden birine başvurur.⁴² Sigorta şirketinin sigorta poliçesindeki taz-

³⁹ Pekcanitez, Hakan, *Ferî Müdahale*, Ankara 1992, s. 13 vd.; Pekcanitez / Atalay / Özekes, *Usul*, s. 218.

⁴⁰ Atalı, Murat, *Medeni Usul Hukukunda Davanın İhbarı*, Ankara 2007, s. 65; Alangoya, Yavuz / Yıldırım, Kamil / Deren-Yıldırım, Nevhis, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, İstanbul 2004, s. 173; Pekcanitez / Atalay / Özekes, *Usul*, s. 223.

⁴¹ Ulaş, s. 587-588; Gökcan/ Kaymaz, s. 240.

⁴² 28.12.2007 tarihli 2007/27 sayılı Yalnız Maddi Hasarla Sonuçlanan Trafik Kazalarında Taraflarca Doldurulacak Kaza Tespit Tutanaklarına İlişkin Genelge ile taraf-

minat miktarını sekiz gün içinde ödeme yükümlülüğü vardır (KTK m. 99). Bu sürede ödememe halinde zarar görenin şikâyeti üzerine sigortacıya idari para cezası verilir.

Sigortalıya (zarar görene) ödemede bulunan sigorta şirketinin sigortalısına ödediği sigorta bedeli kadar, halefiyet prensibi gereği, sigorta ettirene (zarar sorumlusuna) karşı rücu hakkı vardır.⁴³ Rücu hakkı, zarar gören alacaklıya karşı sözleşmeden veya haksız fiilden dolayı diğer kişiler ile birlikte tazminat sorumluluğu taşıyan ve zararın tafisi için kendisine müracaat edilen borçlunun bunu ödedikten sonra diğer borçlulara hisseleri oranında başvurmasıdır.⁴⁴ Sigorta şirketi, rücu hakkını dava yoluyla da kullanabilir. Bu davaya rücu davası (*Regreßklage*) adı verilir.

ZMSS'deki rücu hakkının ve bu hakkın kullanılacağı rücu davasının esası halefiyet prensibidir (*Nachfolgesprinzip*).⁴⁵ Sigortacının halefi-

lara belli durumlarda 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu uyarınca yalnız maddi hasara yol açan trafik kazalarında tarafların kazanın oluş şeklinin kendilerince doldurulacak tutanak ile tespitinde anlaşmaları halinde, trafik kaza tespit tutanağı düzenleme yetkisi verilmiştir. Taraflarca usulüne uygun düzenlenecek tutanak, trafik zabıtasınca düzenlenen trafik kaza tespit tutanağı hükmündedir. Hak sahipleri, karşı tarafın Karayolu Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası) poliçesini veya kendi araçlarının kasko sigortası poliçesini düzenleyen sigorta şirketine, doldurdukları Tutanak ve varsa fotoğraflar ile başvurmalıdır. Başvurulan sigorta şirketi en geç takip eden iş günü sonuna kadar Tutanak ve varsa fotoğrafları elektronik ortamda Trafik Sigortalı Bilgi Merkezi'ne (TRAMER) iletir. Bununla birlikte Sigorta şirketleri Tutanak ve varsa fotoğrafların TRAMER tarafından gönderilmesini müteakip üç iş günü içinde kaza krokilerini de dikkate alarak Tutanak çerçevesinde %0, %50 ve %100 oranlarına göre sorumluluk değerlendirmesini yapar. Her bir şirket kendi sorumluluk değerlendirmesi sonucunu elektronik ortamda TRAMER'e iletir. TRAMER, iletilen değerlendirmelerde mutabakata varıldığını tespit ederse, bu çerçevede belirlenen sorumluluk oranlarını ilgili sigorta şirketlerine bildirir. Şirket değerlendirmelerinde farklı sonuçlara ulaşıldığının tespiti halinde, Tutanak ve varsa fotoğraflar TRAMER bünyesinde oluşturulan ilgili Tutanak Değerlendirme Komisyonu'na TRAMER'ce sunulur. Komisyon, Tutanak ve varsa çekilen fotoğrafları inceleyerek sorumluluk oranlarını %0, %50 ve %100 oranları çerçevesinde kesin olarak belirler. Sonuç TRAMER aracılığıyla ilgili şirketlere elektronik ortamda bildirilir. İlgili sigorta şirketi kendisine sorumluluk oranlarının iletilmesinin ve gerekli belgelerin tamamlanmasının ardından sekiz iş günü içinde sorumlu olduğu tazminatı öder.

⁴³ Araslı, Utkan, Rücu Davalarında Tavan Sınırlamasının İptali ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar, *Yargıtay Dergisi*, C. 33, S. 3, 2007, s. 241-265, s. 263.

⁴⁴ Karşlı, Abdurrahim, *Usul Hukuku Açısından Rücu Davaları*, İstanbul 1994, s. 18.

⁴⁵ Zeyneloğlu, Ahmet, *Taşınma Hukuku*, Ankara 1993, s. 384.

yet hakkının kaynağı TTK m. 1301 ve sigorta sözleşmelerindeki genel şartlardır. ZMSS'deki rücu hakkının, halefiyete dayalı bir hak olduğu Karayolları Motorlu Araçlar ZMSS Genel Şartları'nın B.3. maddesinde de belirtilmiştir. Burada, esas itibarıyla, sigortalının kendisine zarar verene karşı açacağı tazminat davası, onun halefi sıfatı ile sigortacı tarafından açılır. Bu suretle, zarar gören sigortalının aynı zarar için iki defa tazminat alarak haksız zenginleşmesi önlediği gibi, sigortalıya zarar veren kimsenin sorumluluktan kurtulması gibi haksız bir durumun ortaya çıkması da engellenmiş bulunmaktadır.⁴⁶

Halefiyet prensibi gereği işletenin halefi durumundaki sigortacı, kendisine karşı açılacak tazminat davasında KTK m. 86/I' deki işleteni sorumluluktan kurtaran veya azaltan sebepleri öne sürebilir.⁴⁷

Zarar görenin kusuru varsa, bu durum sigorta şirketinin ödeyeceği tazminatta indirim nedenidir. İndirim oranı, sigortacının ödeyeceği sınırlı limit üzerinden değil, tüm zarar üzerinden hesaplanır. Eğer kazada zarar gören kişiler birden fazla ise; sigortacının ödeyeceği tazminat kazada zarar görenler arasında sayı ve zararları da gözetilerek garameten bölüştürülür.⁴⁸

Motorlu aracın neden olduğu zarar sonucu ZMSS ile tazminat ödeme yükümlülüğünü üzerine alan sigortacının sorumlu olduğu miktar için, zarar gören dava yolundan önce İİK hükümleri uyarınca ilamsız icra takibi yapılabilir. Bu takibe karşı sigortacı, İİK m. 67 uyarınca itirazda bulunursa; icra mahkemesi, zarar gören lehine icra inkâr tazminatına hükmedemez çünkü alacak likid değildir.⁴⁹ Henüz sigortacının tazmin edeceği zarar miktarı belirlenmemiş; sadece ödeyeceği limit belirlenmiştir.

⁴⁶ Ulaş, s. 124.

⁴⁷ İşletenin sorumluluğunu yüklenen sigortacı da zarar görenin birlikte kusurunu (KTK m. 86) ileri sürebilir. Yargıtay 11. HD'nin istikrarlı uygulaması da bu yöndedir. Yargıtay 11. HD, 2.11.1995T., 7129/8254E., bkz. Ulaş, s. 601; Gökcan/ Kaymaz, s. 244.

⁴⁸ Yargıtay 11. HD, 7.5.1981 T., 1861/2242E., bkz. Karahasan, Mustafa Reşat: Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C.6, Ankara 1981, s. 1162; Gökcan/ Kaymaz, s. 245.

⁴⁹ Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özkan Sungurtekin, Meral / Özekes, Muhammet, *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara 2007, s. 231; Ulukapı, Ömer, *İcra ve İflas Hukuku*, Konya 2008, s. 56; Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara 2005, s. 152; Gökcan / Kaymaz, s. 246; Ulaş, s. 665.

Zarar gören sigortalıya karşı dava yoluna başvurmuş ise ZMSS Genel Şartlarının B.2. maddesi uygulanır. Buna göre, sigortalı zarardan dolayı dava yolu ile veya başka yollarla bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmayaya geçildiği hallerde, durumdan sigortacıyı derhal haberdar etmek ve zarar ziyan talebine ve cezai kovuşturmayaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye ve benzeri tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek yükümlülüğü altındadır.

Zamanaşımına ilişkin husus TTK m. 1268'de ve bu konuda daha özel ve benzer bir düzenleme olan KTK m. 109'da açıkça belirtilmiştir.⁵⁰ KTK m. 109'a göre; motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları ise, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar.

V. SİGORTA ŞİRKETİNE, ZARARIN SORUMLUSUNA RÜCU ETME İMKÂNI VEREN NEDENLER

Sigortacı; ZMSS kapsamında ödediği tazminatı, zarara neden olan sigorta ettirenden, halefiyet prensibi gereğince, ZMSS Genel Şartları B.4. hükmünde belirtilen durumlardan herhangi birisi varsa geri alabilir. Bu durumlardan hiçbirisi gerçekleşmemişse, sigorta şirketi, rizikonun gerçekleşmesi sonucu meydana gelen zarara ve bundan doğan tazminata kendisi katlanmak zorunda kalacaktır. ZMSS Genel Şartları'nın B.4. maddesinde sayılan ve sigorta şirketine rücu imkânı veren nedenler şunlardır:

a. Tazminatı gerektiren olayın, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kasti bir hareketi veya ağır kusuru sonucunda meydana gelmiş olması,

⁵⁰ Bozer, s. 298; Vural, Güven, Kusur Kavramı ve Çeşitleri, *Yargıtay Dergisi*, Ankara 1981, s. 87; Arkan, Sabih, *Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Ankara 1982, s. 209.

b. İşletenin, yetkili makamlardan izin almaksızın düzenlenen bir yarış için KTK uyarınca yapılması gereken özel bir sigortanın yapılmamış olduğunu biliyorsa veya gerekli özeni göstermesi halinde bilebilecek durumda olması,

c. Tazminatı gerektiren olayın, aracın KTK hükümlerine göre gereken ehliyetnameye sahip olmayan kişiler tarafından sevk edilmesi sonucunda meydana gelmiş olması,

d. Tazminatı gerektiren olayın, işletenin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin veya motorlu aracın hatır için karşılıksız olarak kendilerine verilen kişilerin uyuşturucu veya keyif verici maddeler almış olarak aracı sevk ve idare etmeleri esnasında meydana gelmiş olması veya olayın yukarıda sayılan kişilerin alkollü içecek almış olmaları nedeniyle aracı güvenli sürme yeteneklerini kaybetmiş bulunmalarından ileri gelmesi,

e. Tazminatı gerektiren olayın, yolcu taşımaya ruhsatlı olmayan araçlarda yolcu taşınması veya yetkili makamlarca tespit edilmiş olan istiap haddinden fazla yolcu veya yük taşınması veya patlayıcı, parlayıcı ve tehlikeli maddeleri taşıma ruhsatı bulunmayan araçlarda, bu maddelerin parlama, tutuşma ve infilakı yüzünden meydana gelmiş olması,

f. Sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesi halinde, B.1. maddesinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmemesinden dolayı zarar ve ziyan miktarında bir artış olması,

g. Tazminatı gerektiren olayın aracın çalınması veya gasp edilmesi sonucunda olması halinde, çalınma veya gasp edilme olayında işletenin kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurlu olduğunun tespit edilmesi hallerinde,

Sigorta şirketi zarara neden olan kişiye karşı rücu davası açarak veya Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvurarak sigortalıya ödediği tazminat bedelini geri isteyebilir.⁵¹

⁵¹ 14.06.2007 tarihinde 26552 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 30. maddesinde, sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler ile riski üstlenen taraf arasında sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümü amacıyla Sigorta Tahkim Komisyonu'na başvurulabileceği belirtilmiştir. Sigortacılık yapan kuruluşla uyuşmazlığa düşen kişinin Komisyona başvurusu, öncelikle raporörler tarafından

VI. GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME

Sigortacı zarar görenin zararını tazmin ettikten sonra, zarar görenin davaya ilişkin haklarını kendisi kullanır. Sigortacı ZMSS Genel Şartları'nın B.3. maddesi gereğince, ödediği tazminatı sigorta ettirene açacağı rücu davası yolu ile alabilir.

A. Görevli Mahkeme

Halefiyete dayalı sigorta rücu davası aslında bir tazminat davasıdır. Bu nedenle görevli mahkeme tespit edilirken HUMK'nın 1 ve 8. maddeleri dikkate alınacaktır.⁵² Buna göre, mamelek hukukundan doğan, miktar ve değeri kanunda tayin edilen miktarı geçmeyen davalar sulh hukuk mahkemesinde, bu miktarın üzerindeki ise asliye hukuk mahkemesinde görülecektir (HUMK m. 8).⁵³ Görevli mahkemenin tespitinde sigorta şirketinin zarar görene ödediği, bu nedenle zarara neden olan kimseden (sigorta ettirenden) talep ettiği tazminat miktarına göre görevli mahkeme belirlenecektir.⁵⁴

Sigortacının halefiyeti prensibi TTK m. 1301'de düzenlendiği ve TTK'da düzenlenen konuların ticari dava sayılacağı TTK m. 4/1 de belirtildiği için, sigortacının açacağı rücu davasının mutlak ticari dava

incelenir. Raportörler en geç on beş gün içinde incelemelerini tamamlamak zorundadır. Raportörler tarafından çözümlendirilemeyen başvurular sigorta hake mine iletilir. Hakemler tarafından yapılacak yargılamada esnasında Sigortacılık Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu kıyasen uygulanır. Hakemler, görevlendirildikleri tarihten itibaren en geç dört ay içinde karar vermeye mecburdur. Aksi halde, uyuşmazlık yetkili mahkemece halledilir. Ancak, bu süre tarafların açık ve yazılı muvafakatleriyle uzatılabilir. Hakemler, sadece kendilerine verilen evrak üzerinden karar verir. Seçilen sigorta hake mi mücbir nedenler ve umulmayan haller hariç olmak üzere görevi reddedemez. Bununla birlikte, taraflar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda yer alan hâkimi ret nedenlerine dayanarak hakemi reddedebilir. Uyuşmazlığa düşen taraflar arasında, açık ve yazılı şekilde yapılması gereken sözleşme ile daha yüksek bir tutar belirlenmemişse, hakemin verdiği kırkbin Türk Lirasına kadar olan kararlar her iki taraf için kesindir. Kırkbin Türk Lirasının üzerindeki kararlar için temyize gidilebilir. Her halükârda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 533. maddesi hükümleri saklıdır. Temyize ilişkin usul ve esaslar hakkında Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu uygulanır.

⁵² Karslı, s. 97; Ulaş, s. 144.

⁵³ Bu miktar 2010 yılı için 7.230 TL'dir.

⁵⁴ Kuru / Yılmaz / Arslan, *Usul*, s. 133.

olarak nitelendirilmesi ve bu davaların ticaret mahkemelerinde görülmesi gerektiği doktrinde ileri sürülmüştür.⁵⁵ Buna karşı olan görüş ise; zarara uğrayanın zararına yol açan haksız fiil, umumiyetle ticari nitelikte bir işten doğmayacağından, taraflar tacir olsalar dahi zarar haksız fiilden kaynaklandığı için davaya meblağa göre asliye veya sulh hukuk mahkemelerinde bakılması gerektiğini ileri sürmüştür.⁵⁶ Bize göre; halefiyet prensibinin TTK'da düzenlendiğinden yola çıkarak bütün rücu davalarını ticaret mahkemelerinin görev alanına sokmak zorlama bir yorum olacaktır. Ayrıca bu durumu kabul edersek, tacir olmayan kimseler ticari davalarda tacir lehine uygulanan defterlerin kanıt olarak kullanılması, ticari örf ve adet kurallarına dayanılması gibi usullerden yararlanamayacaktır. Bu nedenle sadece her iki tarafın tacir olduğu ve ticari işletmeyi ilgilendiren durumlara ilişkin rücu davalarının nispi ticari dava kapsamında değerlendirilerek ticaret mahkemelerinde görülmesi daha uygun olacaktır. Bir davanın nispi ticari dava sayılması için gözetilmesi gereken kıstas, tarafların tacir olması ve ticari işletmeyi ilgilendiren bir ticari iş niteliğinin bulunup bulunmadığıdır. Eğer zarar gören sigortacının, tazminat borçlusu aleyhine açacağı rücu davası bu niteliği taşımayan, asliye ticaret mahkemesinde açılmaması gereken bir dava ise, davalı ilk itiraz olarak işbölümü itirazında bulunmalıdır.⁵⁷ İlk itiraz süresi içerisinde işbölümü itirazında bulunulmaz ise, ticaret mahkemesi re'sen bu hususu gözetemeyeceği için davaya bakması gereken asliye hukuk mahkemesine gönderme kararı veremeyecek ve rücu davası ticaret mahkemesinde görülecektir.⁵⁸

B. Yetkili Mahkeme

Yetkili mahkemenin tespitinde kural olarak KTK m. 110 esas alınacaktır. Buna göre, motorlu araç kazalarından dolayı hukuki sorum-

⁵⁵ Omağ, Mustafa Kemal, *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti*, İstanbul 1983, s. 161; Gökcan / Kaymaz, s. 269.

⁵⁶ Orhunöz, s. 324; Karşlı, s. 102.

⁵⁷ TTK m. 5 uyarınca bir ticari davanın asliye ticaret mahkemesinde görülmesi için görev sınırını aşması ve davanın görüleceği yerde asliye ticaret mahkemesinin kurulu olması gerekir. Görev sınırının altındaki davalar sulh hukuk mahkemesinde görülür. Davanın görüleceği yerde asliye ticaret mahkemesi kurulu değilse dava asliye hukuk mahkemesinde görülür.

⁵⁸ Üstündağ, Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, İstanbul-2000, s. 173 vd.; Ulaş, s. 145; Kuru / Yılmaz / Arslan, *Usul*, s. 216; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, *Usul*, s. 101.

luluğa ilişkin davalar, sigorta şirketinin merkezinin, şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yer mahkemelerinden birinde açılabilir. Aynı husus ZMSS genel şartlarının C.7. maddesinde de tekrarlanmıştır.

Sigortacının açacağı rücu davasında yetkili mahkemenin tespitinde de halefiyet ilkesi göz önüne alınmalıdır. Diğer bir deyişle sigortalının zarar sorumlusuna karşı tazminat davasını hangi yer mahkemesinde açması gerekiyorsa, halefiyet ilkesi gereği sigortacının da rücu davasını aynı yer mahkemesinde açması gerekir. Buna göre, sigortalı ile zarar sorumlusu arasında bir yetki sözleşmesi mevcutsa, sigortacının da bu anlaşma hükümlerine uyması gerekir.⁵⁹ Sigortacının zarar sorumlusuna açacağı rücu davasında HUMK m. 9'daki genel yetki hükümleri de uygulanır.⁶⁰ HUMK m. 9'a göre, genel yetkili mahkeme davalının ikametgâhı mahkemesidir. Davalı birden fazla ise, rücu davası bunlardan birinin ikametgâhı mahkemesinde açılabilir. Ancak birden fazla davalı bakımından ortak yetkiyi taşıyan bir mahkeme mevcut ise davaya o mahkemede bakılır (HUMK m. 9/II, c.2). Trafik kazası haksız fiil teşkil edip, tüm davalılar bakımından, trafik kazasının meydana geldiği yer mahkemesi ortak yetkili mahkeme sayılır ve rücu davası burada görülebilir (HUMK m. 21). Bunun için tek şart, davanın kötü niyet ile davalılardan birini kendi mahkemesinden başka bir mahkemeye götürmek amacıyla açılmamış olmasıdır.⁶¹ Eğer kanunda belirtilen kötü niyet söz konusuysa; bu dava hakkında yetkisizlik kararı verilerek diğer davadan ayrılır.

KTK m. 110'daki yetki kuralına esas teşkil eden ve paralel olan HUMK m. 21'e göre, haksız fiilden doğan zararı ödeyen sigortacı, zarar verene karşı rücu davasını kazanın meydana geldiği yer mahkemesinde de açabilecektir. Ancak Yargıtay bir kararında KTK m. 110 hük-

⁵⁹ Ulaş, s. 146.

⁶⁰ Sigorta şirketinin açacağı rücu davasında 2918 sayılı KTK m. 110 gereği, sigortalının bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olacağı, bu nedenlerle davanın HUMK m. 9/II. maddesi gereğince yetki yönünden reddine karar verilmesi usulsüzdür. Yargıtay 1. HD, 22.11.1990T.,1990/863E., bkz. Orhunöz, s. 327.

⁶¹ Görülmekte olan dava tüm davalıların ikametgâhlarının bulunduğu Şişli'de açılmışsa kazanın Eyüp'te meydana geldiği ileri sürülerek yetkisizlik itirazında bulunmak iyi niyetle bağdaşmaz. Yargıtay 4. HD, 31.10.1996 T, 8565/10514 E., bkz. *Yargıtay Kararları Dergisi*, 1997/3, s. 365.

mü gereğince belirlenen yetkili mahkeme dışında HUMK'daki genel yetki kuralına uygun mahkemede açılan davanın, yetkisizlik nedeniyle reddine karar vermiştir.⁶² Bize göre, KTK m. 110 kesin yetki kuralı getirmedeği için burada belirtilen mahkemelerle birlikte genel yetki kuralı da uygulanabilmelidir.

Sigorta şirketinin rücu davasını yetkisiz mahkemede açması halinde, KTK m. 110 kamu düzenini ilgilendiren kesin yetki kuralı getirmedeği için, yetki itirazının ilk itiraz olmasından dolayı, karşı taraf ilk itiraz süresi olan dava dilekçesinin tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde yetki itirazında bulunmadığı sürece mahkeme yetkili olup olmadığını re'sen inceleyemez ve yetkisizlik kararı veremez (HUMK m. 188,195). Bu durumda, taraflar arasında zımni yetki sözleşmesi yapıldığı kabul edilir ve aslen yetkisiz olan mahkeme yetkilendirilmiş olur.⁶³

VI. RÜCU DAVASINDA TARAFLAR

ZMSS'deki halefiyet prensibi gereğince, sigorta şirketi, zarar görenin zararını tazmin ettikten sonra, zarar görenin dava açabileceği herkese karşı dava açabilir. İsviçre hukukunda ise, sigortacının, sadece sigortalının haksız fiiline karşı ileri sürebileceği tazminat taleplerine halef olacağı, kanundan dolayı veya sözleşmeden dolayı mesul kişileri takip ve dava edemeyeceği esası kabul edilmiştir.⁶⁴

A. Davacı Taraf

TTK madde 1301/1 gereğince, rücu davası açma hak ve yetkisi sigortalısına ödemede bulunan sigorta şirketine aittir. ZMSS'de sigorta şirketinin davacı olabilmesi için, sigortalı ile arasında sözleşme bulunması, sigortacının rizikonun gerçekleşmesi üzerine buna istinaden sigortalısına ödeme yapması ve sigortalının zarar sorumlusuna karşı dava hakkının bulunması gerekir. Buradaki dava hakkından kasıt,

⁶² Yargıtay kararında KTK m. 110 da belirlenen yetkili mahkeme dışında bir dava açılması ve bu davaya da karşı konulması halinde istenilen ve madde kapsamında yer alan mahkemelerden birine dosyanın gönderilmek üzere yetkisizlik kararı verilmesini öngörmüştür. Yargıtay 4. HD, 27.4.1989T, 1037/4037; bkz. Orhunöz, s. 323; Karşlı, s. 103.

⁶³ Kuru / Yılmaz / Arslan, *Usul*, s. 196; Pekcanitez / Atalay / Özkes, *Usul*, s. 99.

⁶⁴ Karşlı, s. 136.

ZMSS B.4. maddesinde sayılan durumlardan birinin gerçekleşmiş olması sonucu rücu hakkının doğmasıdır. Sadece bu durumlardan birinin varlığı halinde sigortacı ödemiş olduğu zararı, zarara neden olan kişiden (sigorta ettirenden) rücu davası yolu ile geri talep edebilir.

Sigorta şirketinin rücu davası açabilmesi için, sigortalının zarar sorumlusunu önceden ibra etmemiş olması gerekir. Zaten sigorta şirketi, zararı tazmin etmeden önce zarar veren ve zarar gören aralarında anlaşarak zararın ibrasını gerçekleştirmişlerse, sigortacı zararı ödemediği için dava açamayacaktır.⁶⁵ Ancak, sigorta şirketi zararı ödedikten sonra zarar gören sigortalı ve zarar veren (sigorta ettiren) aralarında anlaşarak birbirini ibra etseler bile, bu anlaşma rücu davasında sigorta şirketine karşı ileri sürülemez. Sigorta şirketi ödediği tazminat miktarını, rücu davasında sigorta ettirenden (zarar verenden) talep edebilir.

B. Davalı Taraf

Rücu davasında davalı taraf, sigorta şirketi ile ZMSS yapan (sigorta ettiren) ve bu sigorta gereğince verdiği zarar sigortacı tarafından tazmin edilen kişidir. Bu kişi, zarara yol açan işleten olabileceği gibi, bağlı olduğu teşebbüs veya kanunen işleten gibi sorumlu tutulan, işveren gibi kişilerde olabilir.

Davalının iflas etmesi durumunda rücu davası iflas idaresine karşı açılabilir. Davalının vefatı halinde ise, külli halefiyet gereği mirasçılarına karşı dava açılabilir.⁶⁶ Eğer sigortalı karşısında birden fazla sorumlu kişi bulunuyorsa, sigortacı bu kimselere karşı müteselsil sorumluluk esaslarına göre rücu davası açabilir.

VII. RÜCU DAVASINDA İSPAT VE HÜKMÜN VERİLMESİ

Sigortacının açacağı rücu davasında üçüncü kişi (zarar veren taraf), sigortalı tarafından dava edilseydi ispat yükü hangi tarafta ola-

⁶⁵ Davacı sigorta şirketinin davası TTK'nın 1301. maddesi hükmü gereğince halefiyet hakkına dayandığına ve sigortalı asilin ise gerekli teminatı davalıdan almak suretiyle onu ibra etmiş bulunduğuna göre, davacı sigorta şirketinin davalıdan bir talep ve dava hakkı kalmamıştır. Bu nedenle sigorta şirketinin açtığı rücu davasının reddi gerekir. Yargıtay Özel Dairesi 1979 T., 4248/4270E., bkz. Ulaş, s. 150.

⁶⁶ Ulaş, s. 157.

caksa, sigortacının açtığı rücu davasında da ispat yükümlülüğü yine o tarafın üzerindedir. Diğer bir deyişle sigortalıya ait ispat yükü, tazminatın ödenmesinden sonra sigortacıya, sorumlu kişiye ait ispat yükü de yine zarar verene düşer. Buna göre, bir haksız fiil söz konusu ise, zararın doğumunu ve zarardan dolayı üçüncü kişinin sorumlu olduğunu ispat yükü sigortacıya aittir. Sigortacı kendisine düşen ispat yükünü yerine getirdikten sonra; yani zararın ZMSS'deki şartlardan biri nedeniyle meydana geldiğini, bu nedenle kendisinin bu zarara ilişkin kanuni sorumluluğunu sigorta limiti dâhilinde yerine getirdiğini, ancak zararın ZMSS B.4. maddesindeki durumlardan biri içerisinde doğduğu için zarara neden olan sigorta ettirene rücu hakkının bulunduğu ispatlaması gerekir. Bunlar ispatlandıktan sonra, ispat yükü zarara neden olan sigorta ettirene geçer.

İspat yükü kendine geçen sigorta ettiren ise; kazanın ZMSS B.4. maddesinde sayılan durumlardan biri içerisinde meydana gelmediğini, sigortacının rücu zamanaşımı süresinin geçtiğini ve buna benzer itiraz ve def'ileri ispatlayarak rücu yolu ile zararı ödemekten kurtulabilir.

İşletilme halinde olmayan aracın kaza yapması halinde, kazaya işletenin veya yardımcılarının kusuru veya araçtaki bozukluk sebep olmuşsa, bu hususu ispat yükü zarar görene aittir.⁶⁷ Zarar gören üçüncü kişi bu durumlardan birini ispatlayarak zararını sigorta şirketinden tazmin edebilir. Sigorta şirketi de ödemiş olduğu bedeli, zarar ZMSS B.4/a fıkrasına göre 'işletenin kasti bir hareketi veya ağır kusuru sonucu meydana gelmişse' rücu davası yolu ile geri isteyebilir. ZMSS

⁶⁷ Tekinay / Akman / Burcuoğlu / Altop, s. 725; Tandoğan, s. 246; "Eren'e göre işleten, ilk önce, zararı doğuran kazanın, münhasıran mücbir sebep veya zarar görenin ya da üçüncü bir kişinin ağır kusuru gibi bir sebepten ileri geldiğini ve dolayısı ile uygun illiyet bağının kesilmiş olduğunu ispat etmek zorundadır. Ancak, bu ispat, işleteni sorumluluktan kurtarmaya yetmez. İşletenin sorumluluktan kurtulabilmesi için, ikinci olarak, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusursuzluğu ile kazaya, araçtaki bozukluğun sebep olmadığını da ispat etmesi gerekir. Kanun, bu hükümle işleten aleyhinde bir kusur ve araç hakkında da bir bozukluk karinesi koymuş bulunmaktadır. Her iki hususun aksini ispat yükü, işletene yükletilmiştir. Burada işleten hem kusursuzluk kanıtını (Exculpationsbeweis) hem de aracın bozuk olmadığı kanıtını getirmek zorunda bırakılmıştır. İşleten, bu ikinci hususu ispat ettiği takdirde, kazanın ve dolayısı ile bundan doğan zararın tek başına illiyet bağını kesen sebeplerden birine, yani bir mücbir sebebe veya zarar görenin ya da üçüncü kişinin ağır kusuruna dayandığını ispatlamış olur". Bkz. Eren, *İşveren*, s. 206.

B.4/a'daki durum söz konusu değilse sigortacı ZMSS gereğince zarara ve tazminata kendisi katlanır.

Sigorta şirketine rücu imkânı veren ZMSS Genel Şartları'nın B.4. maddesinde sayılan durumların çoğu hukuki fiilden ibaret olduğu için sigorta şirketi bu olayları sadece kesin delille değil, her türlü delille ispatlayabilir. Bununla birlikte, mahkeme bu durumların tespiti için re'sen belirlediği veya tarafların kararlaştırdıkları bir bilirkişiyi görevlendirebilir.

Davacı sigortacının, rücu davasında diğer davalardan farklı olarak her şeyden önce, asıl alacaklıya bir ödemede bulunduğunu ve onun halefi sıfatıyla dava açma hakkının doğduğunu ispat etmesi gerekir. Doktrinde bazı yazarlar, sigortacının ödemede bulunduğu hususunu her türlü vasıta ile ispat edebileceğini ileri sürmüştür.⁶⁸ Ancak, bizim de katıldığımız karşı görüşe göre, HUMK m. 288'deki senetle ispat zorunluluğu burada da geçerli olmalıdır.⁶⁹ Çünkü burada bir hukuki fiil değil, rahatlıkla senede bağlanabilecek hukuki işlem söz konusudur ve belli bir limitin üzerindeki hukuki işlemler senetle ispatlanmak zorundadır.⁷⁰

Sigortacının ödemede bulunup bulunmadığı ve bu nedenle halefiyet hakkının varlığı çekişmeli ise, sorumlu kişi, sigortacıya herhangi bir ödemede bulunmadan sorumlu olduğu meblağı doğrudan sigortalıya ödeyebilir.

Zararın meydana gelmesinden sonra, sigortalının sorumluya karşı veya sorumlu kişinin sigortalıya karşı ileri sürebileceği def'iler, sigortacının rücu davasında da ileri sürülebilir. Sigortalıya ait olan haklar, def'ilerle birlikte sigortacıya geçer.⁷¹ Bununla birlikte, zarardan sorumlu olan kişi de sigortalıya karşı ileri sürebileceği bütün def'ileri, örneğin, sigortalıya zararını ödediğini veya takas def'ini, aynen sigortacıya karşı da ileri sürebilir.⁷²

⁶⁸ Bozer, s. 215; Atabek, Reşat, *Sigorta Hukuku*, 1950-İstanbul, s. 181.

⁶⁹ Omağ, s. 169; Ulaş, s. 153; Karşı, s. 140.

⁷⁰ Senetle ispat sınırı 2010 yılı için 550 TL'dir. Bkz. Kuru / Yılmaz / Arslan, Usul, s. 472.

⁷¹ Atabek, Reşat, Halefiyet ve Rücu, *İş Hukuku Dergisi*, S. 3,C.1, 1969, s. 226-296, s. 242

⁷² Buna göre, sigortacının halefiyet hakkını zarar verenlere karşı kullanabilmesi sigortalısının kendisine zarar verenlere karşı dava hakkının bulunmasına bağlıdır. Somut olayda davacı şirketin sigortalısı olan dava dışı Ahmet M. Ö. tarafından da-

ZMSS'deki tazmin yükümlülüğü sözleşmeden doğar. Sigortacı, sigorta sözleşmesindeki tazmin şartını yerine getirmişse rücu hakkına sahiptir. Zarar veren ile sigortacı arasındaki iç ilişkide, rücu hakkının kullanılmasıyla ilgili ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda, sözleşmede ve kanunda bir hüküm bulunmayan durumlarda, bir hak iddia eden taraf bunu ispatla da mükelleftir.

Zarardan sorumlu olan kişi, sigortacının kendisine karşı açtığı rücu davasında, zararın doğumunda sigortalı tarafın da kusurunun bulunduğu ve bu nedenle BK m. 44 gereğince tazminattan bir miktar indirim yapılmasını sigortacıya karşı ileri sürebilir. Çünkü halefiyet yoluyla üçüncü kişinin durumunun ağırlaştırılması hakkaniyete uygun değildir. Bu nedenle, davayı sigortalı açmış olsaydı, üçüncü kişinin ona karşı kendi kusuru nedeniyle tazminattan bir miktar indirim yapılmasını sağlaması mümkün iken, halefiyet yoluyla açılan rücu davasında bunun sigortacıya karşı dermeyan edilememesi kabul edilemez.⁷³

Rücu davasında asıl alacaklı davanın taraflarından sayıldığı için tanık olarak dinlenemez.⁷⁴ Ancak bize göre asıl alacaklı (zarar gören), sigorta şirketi ile sigortalı arasındaki rücu davasında tanık olarak dinlenebilmelidir. Çünkü zarar gören, rücu davasında taraf değildir ve kendi zararı, rücu davasından önce tazmin edildiği için yapacağı tanıklığın HUMK m. 245 gereğince, mali yönden kendisine zarar verecek niteliği yoktur.

Rücu davası tazminata konu olan miktar gözetilerek sulh hukuk mahkemesinde görülmüşse basit yargılama usulü uygulanacaktır. Rücu davasına konu olan tazminat miktarı görev sınırının üzerindeyse, asliye hukuk mahkemesinde, yazılı yargılama usulüne göre yargılama yapılacaktır.

valı T. Sigorta A.Ş. yararına düzenlenen feragatnamenin varlığı karşısında, davacı sigorta şirketinin davalı sigorta şirketine karşı halefiyete dayalı olarak dava açma hakkının kendi sigortalısı tarafından ortadan kaldırılmış olduğu anlaşılacakla, davalı sigorta şirketine yönelik olarak açılan rücu tazminat alacağına ilişkin istemin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davalı sigorta şirketi yönünden de davanın kısmen kabulüne karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bu nedenle mümeyyiz davalı şirket yararına bozulması gerekmiştir. Yargıtay 11. HD, 23.12.2004T.,2004/10827E, bkz. <http://www.turkhukuk sitesi.com/showthread.php?s=a95d5e388cbac770cb16e4505b022aa6&t=5495>

⁷³ Kılıçoğlu, s. 419.

⁷⁴ Karşlı, s. 152; Atabek, *Halefiyet*, s. 251.

Rücu davasına bakan mahkeme, yukarıda saydığımız rücu şartları gerçekleşmişse sigortacının talebine uygun olarak, sigortacının tazmin ettiği miktarın ve yaptığı diğer giderlerin asıl sorumlu tarafından, sigorta şirketine rücu eden ödenmesine karar verecektir.

Mahkemenin nihai hükmüne karşı tarafların genel usul hukuku kuralları çerçevesinde kanun yoluna başvurma hakları vardır.⁷⁵ Hükmün kesinleşmesinden sonra sigorta şirketi lehine tayin olunacak tazminat miktarı kesindir. İleride zarar arttığı için sigorta şirketinin ödeyeceği tazminat miktarı artsa da, bu miktarın rücu yoluyla sigorta ettirenden istenmesi mümkün değildir.⁷⁶ Ancak sigorta şirketi açtığı rücu davasını kısmi dava olarak açmışsa mahkeme de kısmi davanın tamamen kabulüne karar vermişse sigorta şirketi, ileride aynı sebepten doğan zararın artması halinde ek bir dava açabilir ve kısmi davada verilen hüküm bu ek davada kesin delil teşkil eder.⁷⁷

SONUÇ

Trafik kazaları sonucunda sigortalının maddi zararlarını sigorta limiti dâhilinde karşılamayı amaçlayan ZMSS, motorlu taşıt işletenler için yaptırılması zorunlu olan bir sigorta türüdür. Bu sigorta ile zarar görenin uğradığı zarar sigorta şirketi tarafından kolayca tazmin edilir. Bu tazminatın hukuki sebebi KTK m. 85'te düzenlenen kusursuz sorumluluk ilkesidir. Kusursuz sorumluluk ilkesi gereğince, zarar görenin zararını tazmin eden sigorta şirketi, belli şartlar varsa ödemiş olduğu bedel miktarınca zarara neden olan işletene rücu edebilir.

TTK'da düzenlenen ve rücu davalarına esas teşkil eden halefiyet prensibi gereğince, sigorta şirketi tazminatı ödedikten sonra zarar gören sigortalının yerine geçer ve zarara neden olana karşı rücu hakkını dava yolu ile kullanır. Bu davalara bakacak görevli mahkemelerin tespitinde HMUK'daki genel hükümler göz önünde bulundurulur. Yet-

⁷⁵ 2010 yılı için 1.430 TL'nin altında kalan mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar kesindir. Bu karara karşı taraflar temyiz yoluna başvuramaz. Bkz. Pekcanitez / Atalay / Özkan-Sungurtekin / Özekes: *Usul*, s. 574; Kuru / Yılmaz / Arslan, *Usul*, s. 655.

⁷⁶ Gültaş, Veysel/ Öksüm, Aslı, *Rücu Davaları Konusunda Seçilmiş Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Hukuk Daireleri Kararları*, Ankara 2009, s. 68.

⁷⁷ Kuru / Yılmaz / Arslan, *Usul*, s. 302.

kili mahkemenin tespitinde ise kural olarak KTK m. 110 esas alınacaktır. Buna göre, motorlu araç kazalarından dolayı hukuki sorumluluğa ilişkin davalar, sigortacının merkez veya şubesinin veya sigorta sözleşmesini yapan acentenin bulunduğu yer mahkemelerinden birinde açılabilir gibi, kazanın vuku bulduğu yer mahkemesinde de açılabilir. Bununla birlikte KTK m. 110 kesin yetki kuralı getirmediği için bu mahkemelerle birlikte HMUK'daki genel yetki kuralları da geçerli olacaktır.

Rücu davası, tazminata konu olan miktar gözetilerek, sulh hukuk mahkemesinde görülümüşse basit yargılama usulüne, asliye hukuk mahkemesinde görülümüşse yazılı yargılama usulüne tabi olacaktır.

KAYNAKLAR

- Adal, Erhan, Trafik Kazalarında Zarar Görenin Himayesi, *Batider*, C. II, S. 3, 1964, s. 384-396.
- Adıgüzel, Burak, *Karayoluyla Yapılan Taşımalarda Taşıyıcının Ziya ve Hasardan Doğan Sorumluluğu*, İstanbul 2003.
- Akhisar, İlyas / Bölükbaşı, Ayşe Gül, Kasko Sigortalarında Başarısızlığı Önlemek İçin Fiyatlandırma Modellemesi, *10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu*, Erzurum 2009, s. 1-23.
- Alangoya, Yavuz / Yıldırım, Kamil / Deren-Yıldırım, Nevhis, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, İstanbul 2004.
- Araslı, Utkan, Rücu Davalarında Tavan Sınırlamasının İptali ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar, *Yargıtay Dergisi*, C. 33, S. 3, 2007, s. 241-265.
- Arkan, Sabih, *Karada Yapılan Eşya Taşımalarında Taşıyıcının Sorumluluğu*, Ankara 1982.
- Atabek, Reşat, *Sigorta Hukuku*, İstanbul 1950 (Sigorta).
- Atabek, Reşat, Halefiyet ve Rücu, S. 3, C.1, *İş Hukuku Dergisi*, 1969, s.226-296 (Halefiyet).
- Atalı, Murat, *Medeni Usul Hukukunda Davanın İhbarı*, Ankara 2007.
- Bolatoğlu Bolat, *Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu*, Ankara 1988.
- Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku*, Ankara 2007.
- Çelikleş, Demet, *2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda İşletenin Hukuki Sorumluluğu*, İzmir 1987.
- Deschenaux, Henri/ Tercier, Pierre, *Sorumluluk Hukuku*, (Çeviren; Salim Özdemir), Ankara 1983.

- Eichler, Hermann, *Versicherungs-vertragsrecht*, Karlsruhe 1976.
- Eren, Fikret, Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları, *AÜHFED*, C. 39, S. 1-4, s. 159-212 (Karayolları).
- Eren, Fikret, *Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu*, Ankara 1974 (İşkazası).
- Farny, Dieter / Helten, Elmar / Koch, Peter / Schmidt, Reimer, *Handwörterbuch der Versicherung (HdV)*, Kalsruhe 1988.
- Gökcan, Hasan Tahsin / Kaymaz, Seydi, *Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat, Sigorta, Rücu Davaları ve Suçları*, Ankara 2008.
- Gültaş, Veysel / Öksüm, Aslı, *Rücu Davaları Konusunda Seçilmiş Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Hukuk Daireleri Kararları*, Ankara 2009.
- Gürsoy, Kemal Tahir, Karayolu Trafik Kanunu Tasarısına Göre Motorlu Taşırların Sebep Olduğu Zararlar Doğan Hukuki Sorumluluk, *Trafik Sigortası, (V.Ticaret ve Banka Hukuku Haftası)*, 23-25 Nisan 1973 Tarihinde Yayınlanan Bildirimler-Tartışmalar, Ankara 1973.
- Havutçu, Ayşe / Gökyayla, Emre, *Uygulamada 2918 Sayılı Kanuna Göre Hukuki Sorumluluk*, Ankara 1999.
- Karahasan, Mustafa Reşat, *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku*, C. 6, Ankara 1981.
- Karşlı, Abdurrahim, *Usul Hukuku Açısından Rücu Davaları*, İstanbul 1994.
- Kılıçoğlu, Ahmet, 2918 Sayılı Yasaya Göre Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, *Batider*, C. XII, 1984, s. 395-446.
- Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder, *İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı*, Ankara 2005 (İcra).
- Kuru, Baki / Arslan, Ramazan / Yılmaz, Ejder, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, Ankara 2006 (Usul).
- Metezade, Zihni, *Zorunlu Sigortalar, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Dergisi*, Ankara 2006.
- Möller, Hans, *Versicherungsvertragsrecht*, Wiesbaden 1971.
- Nomer, Cahit, *Sigortacılığın Genel Prensipleri ve Reasürans*, İstanbul 1977.
- Omağ, Mustafa Kemal, *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti*, İstanbul 1983.
- Orhunöz, Ergun, *Uygulamada Karayolları Trafik Kanununa Göre Sorumluluk, Tazminat, Sigorta*, Ankara 1998.

- Özsunay, Ergun, Trafik Hukukunda Zarar Giderimi Sorumlusu Olarak "İşleten" (Araç Sahibi) Kavramı, *Batider*, C. II, 1971, s. 384-396.
- Pekcanitez, Hakan, *Fer'i Müdahale*, Ankara 1992.
- Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özekes, Muhammet, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2007 (Usul).
- Pekcanitez, Hakan / Atalay, Oğuz / Özkan Sungurtekin, Meral / Özekes, Muhammet, *İcra ve İflas Hukuku*, Ankara 2007 (İcra).
- Saymen, F. Hakkı/ Elbir, H. Kemal, *Türk Borçlar Hukuku, Umumî Hükümler*, C. I, İstanbul 1958.
- Schirmer, Koch Peter / Seifert, Reinhardt / Helmut, Wagner Jürgen, *Allgemeines Recht Versicherungsrecht*, München 2003.
- Şeker, Zehra, Sigorta Ettirenin Akit Öncesi İhbar Görevine İlişkin Alman Eyalet Yüksek Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi, *Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80.Yaş günü Armağanı*, İstanbul 2001, s. 547-554.
- Şenocak, Kemal, Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi, *AÜHF Dergisi*, C. 44, S. 1-4, 1995, s. 365-424.
- Tandoğan, Haluk, *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk*, Ankara 1981.
- Tekinay, S. Sulhi / Akman, Sermet / Burcuoğlu, Haluk / Altop, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 1993.
- Tunç, Ramazan, Karayolları Trafik Kanununa Göre Kurtuluş Kanıtı, *Yargıtay Dergisi*, Ekim 1991.
- Ulaş, Işıl, *Uygulamalı Sigorta Hukuku*, Ankara 1998.
- Ulukapı, Ömer, *İcra ve İflas Hukuku*, Konya 2008.
- Üstündağ, Saim, *Medeni Yargılama Hukuku*, İstanbul 2000.
- Vural, Güven, *Trafik Sigortası*, Ankara 1981 (Trafik).
- Vural, Güven, Kusur Kavramı ve Çeşitleri, *Yargıtay Dergisi*, 1981(Kusur).
- Yılmaz, Hamdi, *Karayolları Trafik Kanununda Zararın Paylaştırılması*, Ankara 1995.
- Yılmaz, Zekeriya, *Trafik Kazaları ve Taşımacılıktan Doğan Hukuki Sorumluluk*, *Tazminat, Sigorta ve Rücu Davaları*, Ankara 2007.
- Zeyneloğlu, Ahmet, *Taşıma Hukuku*, Ankara 1993.